

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO III. — Stev. 9.

NOVO MESTO, 29. FEBRUARJA 1952

ČETRTLETNA NAROCNINA 100 DIN

IZHAJA VSAK PETER

Odkrivanje notranjih rezerv prinaša podjetjem zanimive ugotovitve

Druženj prispevek, ki ga mora odvajati za skupnost vsako podjetje, terja od vsakega člana kolektiva, da z vsa doslednostjo pomaga odkrivati notranje rezerve. To niso samo v slabem izkoriščenju surovin, slabi delovni discipline in malomarnem odnosu do splošnega ljudskega premoženja, ampak tudi drugod. Vzemimo le manjša in večja prilaganja surovin, polizdelkov in drugih predmetov, nezakonite privilegije posameznikov, slabo vkladitvenje in zavarovanje blaga, netočno evidenco ter zaostalo knjigovodstvo in podobno. Vse to stane naše gospodarstvo vsako leto težke milijone. — V mnogih podjetjih prav v razpravi o družbenem doprinosu in akumulaciji de-

lavec in uslužbenci odkrivajo take stvari in o njih javno razpravljajo, kar je edino pravilno.

Dobro se se lotili odkrivanja take vrste notranjih rezerv pri Lesno-industrijskem podjetju Novo mesto. Poraba potrošnega blaga in orodja je pri tem podjetju predstavljala vedno veliko finančno breme, ki ni bilo nikdar do kraja obratovano. Z orodjem in potrošnim lagom so se velikokrat okoriščali posamezniki, ker ni bilo dovolj kontrole. Priznati pa je treba tudi, da je bila kontrola dostikrat otežkočena pri tako razsežni proizvodnji in velikih nalogah podjetja, vendar bi se dalo marsikje prihraniti to in ono ter s tem zmanjšati proizvodne stroške. Na pobudo delavskega sveta in vodstva podjetja so že v lanskem letu začeli borbo za znižanje stroškov. V enem letu so jih znižali za skoraj devet milijonov dinarjev! Še bolj dosledni so pri odkrivanju notranjih rezerv letos, zlasti po razpravi o družbenem doprinosu. Tako so pred kratkim odkrili, da ima 42 koristnikov samo pri godni manipulaciji Poljane za več kot sto tisoč dinarjev raznega orodja in opreme, ki ni plačana. Med temi dolžniki je precej takih, ki že delj časa niso pri podjetju, a se z orodjem vseeno okoriščajo. Nekateri so prešli iz skladišča manipulacije po 30 in več odelj, sekire, žage in podobno orodje, dalje kompletne vozove in drugo opremo, ne da bi kaj zato plačali, čeprav je vse zaračunano še po nižjih enotnih cenah. Morda se jim bo sedaj še čudno zdelo, ko bodo dobili račun, ki ga bo treba brezopojno takoj poravnati.

Druga tak poučen primer je odkrivanje nepoštevanosti o podjetju. Na obratu Soteska je bil delj časa obratovodja Martin Suštar, ki se je delal sila vestnega. Natančnejši pregled njegove vestnosti je pokazal, da je med službovanjem oškodoval podjetje najmanj za 60 tisoč dinarjev. Podobne vestnežec so člani kolektiva odkrili tudi na drugih mestih in jih že odstranili iz podjetja. Posebna komisija, ki pregleduje poslovanje in predlaga potrebne ukrepe za znižanje proizvodnih stroškov, je odkrila tudi, da ima podjetje 16 radio aparatov, za katere plačuje naročnino, okoriščajo pa se z njimi posamezniki.

Vrsta sklepov letošnjega zasedanja delavskega sveta LIP je predvidena prav za nadaljnje odkrivanje notranjih rezerv. Med njimi so sklep o štednji potrošnega blaga, goriva in maziva, o boljši organizaciji dela, o doslednem nagrajevanju po učinku dela, o smoternem izkoriščanju lesa in odpadkov, o odgovornosti vsakega posameznega delavca za zadolženo delo in podobno. Sprejet je bil tudi sklep, da se gradnje omejuje na najnujnejše potrebe. Na tem zasedanju je delavski svet sprejel z navdušenjem sklep, da se vklju-

či v šestmesečno tekmovanje, ki ga je razpisal Glavni odbor Enotnih sindikatov Slovenije. V pozdravni resoluciji, ki so jo poslali iz zasedanja Predsedstvu vlade LRS, so zavezujajo, da bodo šestmesečno obvezo izpolnili predčasno po količini in vrednosti.

Podobnih skritih rezerv je prav gotovo dovolj tudi v drugih podjetjih, vendar pa izgleda, da se tega odkrivanja lotevajo premalo resno. Ne v zmanjšanju proizvodnje in brezglavem odpuščenju ljudi, pač pa v zvišanju proizvodnje ob manjših stroških je dvig življenjske ravnj delovnega človeka! Družbeni plan je predpisan na osnovi minimalne zmogljivosti, od odkrivanja notranjih rezerv in maksimalne zmogljivosti vsakega obrata in podjetja pa je odvisna pravočasna akumulacija za splošne potrebe. R.

V Novem mestu je ustanovljen pododbor Društva LRS za Združene narode

V sredo 28. februarja je predaval na novoomeški ljudski univerzi tov. Franček Dre-novec iz Ljubljane o delu Organizacije združenih narodov. Zanimivemu predavanju, ki ga je poslušalo blizu 300 ljudi, je sledil ustanovni občni zbor novoomeškega podod-bora Društva LRS za Združene narode, ki je po izjavi tov. Drenovca prvi v Sloveniji.

Ustanovni občni zbor je začela tov. Ema Musar, ravnateljica učiteljskega. Podala je kratko poročilo o delu dosedanjega In-telektivnega odbora, nakar je tov. Drenovec pojasnil pomen in vlogo Društva LRS za Združene narode. Društvo za Združene na-rode je forum, ki ga predstavljajo ljudstva in narodne skupnosti vseh narodov sveta. Podobna društva so ustanovila po narodnosti pripadnosti. Društvo bo s predavanji, tiskom, filmom in podobnim utrjevalo zavest mednarodne vzajemnosti in sodelovanja med možni in ženami vsega sveta. Društvo bo z vsemi silami delalo za ohranitev pravilnega miru in enakopravnosti velikih in malih narodov na svetu, a propagando in znanstveno obdelavo pa se bo posvečalo predvsem reševanju mednaro-dnih vprašanj. Prav za nas Slovence, ki imamo nerešena mnoga zamejska vprašanja naših bratov v Italiji, Avstriji in Madzar-ski, pomeni sodelovanje in aktivno ustvarjanje v okviru novega društva pomembno pomoč za rešitev naše krvi za krivični mejani. Društvo bo zato z vsemi silami podpiralo mirolnobno politiko naše vlade, hkrati pa bo z dokumenti dokazovalo vsemu svetu, da zahtevamo samo pravico in ena-kopravnost.

Ko so bili prebrani pogoji za ustano-vitev novega društva in pravilnik o spre-jemanju članstva, so se navzoči s svojo oris-totnostjo izjavili za vsaj v Društvo LRS za Združene narode ter nato soglasno izvo-lili delovni odbor, v katerem ko: predsed-nik Hubert Repovž, predsednik Okrožnega sodišča v Novem mestu, tajnica prof. Ma-rija Banjal, člani pa direktor gimnazije Palma Kasežnik, upravnik Mestnega mizar-skega Miha Jevčič in prior samestana kar-tuzijancev v Pleterjih dr. Josip Edzar-Leopold.

Odbor prosi vse sindikalne podružnice v Novem mestu, da čimprej zberejo med člani pristopne izjave, vabl na pravtako teren-ske odbore OF, da dignejo obrazce za čla-ne OF na Mestnem odboru OF, ki tudi zbirajopolnjen pristopne izjave.

DELOVNI DAN 338 DINARJEV

Obračun zadrudnikov „PARTIZANA“ v Metliki

Preteklo soboto so se zbrali v lepo okrašen dvorani kluba JLA v Metliki člani kmečke delovne zadruge »Parti-zana«. Na obnem zboru zadrudnikov so bili tudi predstavniki ljudske oblasti in metliške garnizije JLA, ki je lani pre-cej doprinesla k uspehom zadruge s pro-stovoljnimi delom.

O delu v letu 1951 je poročal pred-sednik zadruge, ljudski poslanec Ivan Urh. Navzile številnim težavam, tako je dejal med ostalim tovariš Urh, je metliška kmečka delovna zadruga lani stopila precejšen korak naprej. Dosegla je zado-voljive uspehe, proizvodni plan je bil do-sežen, zadruga pa je poleg tega vložila v nove gradnje čez 2 milijona dinarjev. Zadrudniki so dozdaj velik goveji hlev za 54 glav živine, kar je za 12 delovnih članov vsekakor pomemben uspeh. Zilavo in odporno so kljubovali težočam in do-segli postavljene cilje. Zaključni račun so pokazali, da pride na vsakega zadrud-nika po 338 dinarjev za vsak opravljeni delovni dan. Povprečno so dobili zadrud-niki, ki so izpolnili svoje obveznosti, po sto tisoč dinarjev poleg dohodkov iz ohi-ncite in ugodnosti v pridelkih iz zadruge. Res je, da so nekateri zadrudniki med letom gledali samo na delovne dneve, premalo pa na storilnost. Nekaj je med njimi tudi izjem, da predvidenega števila delovnih dni niso dosegli.

Zivahno razpravljanje po poročilih je pokazalo, da si metliški zadrudniki upa-je z besedo odkrito na dan. Kritizirali so mlado zadrudnico, ki hoče iz zadruge, ker je naselja govoricam slabih ljudi. 53-letni France Nemanč, ki je vedno med prvimi na delu v zadrugi, je ostro ob-sodil razbijate zadrudne misli. Sram bi me bilo, je dejal Nemanč, če bi na obnem zboru morali o meni takele raz-pravljati. Nemanč ve, kaj je življenje: dovolj je za polkusa po svetu in zna zato ceniti skrb za delovnega človeka, ki je pri nas deležen sleherni, ki hoče sebi in skupnosti dobro.

Zadrudniki so sprejeli delovni načrt za leto 1952. Poleg proizvodnih nalog bo do letos uresničili tudi zamisel, da si zgrade strojno lopo in svinjake. Podlaga zadrudnega gospodarstva bo letos živino-reja, ki bo dala zadrugi tudi največ do-bika. S trdnim sklepom, da bodo tudi letos uresničili vse, o čemer so govorili

na obnem zboru, bodo metliški zadrud-niki znova potrdili, da je v skupnosti moč in napredek; posebno napredka pa je belokranjski kmet najbolj potreben. Zato bodo zadrudniki letos še posebno skrbeli za dobro in vzorno gospodarstvo, nad katerim se bo vsak pošten kmet lahko zamislil in se vprašal: kam pa gre moje gospodarstvo? Metliškim zadrudnikom želimo zato tudi letos obilo uspehov!

M. K.

Kratke vesti

Beograd. — Srbska akademija znanosti in umetnosti je odprla svoje nove prostore. V nedeljo je bila v Beogradu pomembna svečanost, ko so odprli novo preurejene prostore srbske akademije znanosti in umetnosti. Pri svečanosti je bil navzoč tudi maršal Tito. V novo urejenih prostorih se bo lahko še bolj razmahnila dejavnost srbskih znanstvenikov in je dokaz, kakor je dejal predsednik srbske akademije dr. Aleksander Belinič, da je znanost pri nas popolnoma svobodna ter da se lahko na svojih pozitivnih temeljih neovirano razvija.

Beograd. — V Beogradu je bil plenum Glavne zadrudne zveze Jugoslavije. Plenum je poslušal poročilo predsednika zveze Mome Markovića o delu splošnih kmetijskih in kmečkih delovnih zadrug ter sprejel sklepe za nadaljnji razvoj kmečkega zadrudništva pri nas, med drugim o organizaciji okrajnih zvez kmetijskih zadrug, ki se naj bi združila s skladi za mehanizacijo, ter o splošnih kmetijskih zadrugah, ki naj bi bolj razvila svoje odseke in postala vsestranski odkupovalce kmečkih pridelkov.

Zagreb. — Letos bodo v Zagrebu mnogo gradili. Več velikih zagrebških tovarn in podjetij bo letos gradilo stano-vanjske in tovarniške stavbe. Letos bodo v gradbeno dela investirali v Zagrebu nad 1 milijardo 400 milijonov dinarjev.

Foča. — Novo tovarno lesonitnih plošč bodo dobili. Lesonitne plošče postajajo vse bolj cenjeno gradivo. Tudi pri nas potrebujemo vse več lesonitnih plošč, zato bodo zgradili zanje v Foči

Pomagajmo po snegu prizadetim krajem

Po vsej državi zbirajo prostovoljne prispevke za kraje in vasi, ki so jih prizadela snežne razmere, kakršnih ne pomnijo niti najstarejši ljudje. Brez posebnega poziva so se osnovali po vseh večjih krajih odbori za zbiranje prostovoljnih prispevkov. Tudi v Novem mestu je postavljen odbor pri mestnem odboru OF. Med prvimi darovalci je splošno gradbeno podjetje »PIONIR«, katero je nakazalo za oškodovance na Primorskem 70.000 din. Takoj za »PIONIRJE« je nakazala sindikalna podružnica v tekstilni tovarni 20.000 din, okrajna lekarna v Novem mestu pa je poslala v Tolmin zbirko zdravil v vrednosti 10.000 din. Tem trem vzgledom sledijo druga podjetja, sindikalne podružnice in posamezniki. O zbiranju prispevkov javljajo tudi iz okrajev Črnomelj, Kočevje in Trebnje.

Kolektivni podjetji in ustanov, politične organizacije in posamezniki naj pošiljajo vse materialne prispevke neposredno Izvršnemu odboru OF v Tolminu, denarne prispevke pa na čekovni račun Izvršnega odbora OF Slovenije 601-95321-0 pri Narodni banki, kjer se ti prispevki zbirajo in bodo kot celota izročeni Izvrš-nemu odboru OF v Tolminu.

Pripadniki JLA so ogromno pomagali prizadetemu prebivalstvu. Na sliki vidimo skupno vojakov, ko čistijo ogromen plaz, ki se je vsul na cesto med Tolminom in Kobariždom

Odprt partijski sestanek v Št. Jerneju

Nekaj novega je bil za Šentjernejcane odprt partijski sestanek, ki ga je pred dnevi priredila tamkajšnja osnovna partijska organizacija. V uvodnih besedah je Ciril Jerele poudaril, da so bili na sestanku povabljeni tudi nečlani Partije, ki pa imajo svoje, da prav tako kakor člani povedo svoje mnenje o delu komunistov v Št. Jerneju in slišijo njihova poročila. Osnovna partijska organizacija ni-ma ničesar, kar bi morala skrivati pred ljudstvom.

Nad 70 udeležencev na sestanku je z zanimanjem poslušalo poročilo Staneta Hladina o problemih šentjernejškega sektorja. Dr. Gošler je govoril o raznih problemih živinorejstva, tov. Ludvik, upravnik tovarne Telekomunikacije, pa je kritiziral malodušnost posameznih prebivalcev trga in nakazal pomen druž-benega plana. Dožnost vsega prebival-sva je, tako je poudaril, da se zanima za delo tovarne in za obratovanje zadrug-mizarsko-kolarske delavnice, ki pred-stavlja prvo podlago industrializacije v tem predelu Dolenjske.

Izmed gostov iz Novega mesta je govoril predsednik OLO Viktor Zupančič o

družbenem planu, o problemih mizar-ske delavnice in o splošnih kmetijskih za-drukah, katerih odseki bodo morali vse bolj kot doslej navajati svoje članstvo h kolektivnemu gospodarjenju. — Sekretar Okrajnega komiteja KPS Martin Žugelj je nato v daljšem razpravljanju posegel predvsem v delo partijske organizacije Št. Jerneja z željo, da bi tako, kakor je svoje delo zastavila, tudi vnaprej krepko razvijala svojo iniciativnost. Poudaril je dejstvo, da so delavci gospodarji svojih tovarn in podjetij in je uspeh krajev od-visen v veliki meri prav od njihove za-vesti in sodelovanja s krajevno ljudsko oblastjo. Zato morata Partija in Fronta v Št. Jerneju že zdaj vneto razmišljati, kakšen bo novi občinski odbor — saj bo od njega odvisno krajevno gospodarstvo, kulturno prosveten in splošen političen razmah Št. Jerneja. Posebno za Št. Jer-nejo, ki bo imel po ozemlju in prebivalcih največjo občino okraja, je to vprašanje nadvse pomembno.

Na sestanku so navzoči obravnavali vrsto krajevnih vprašanj. Za uspešno vodstvo akcije proti sadnim škodljivcem je bil pohvaljen Janko Zalokar, prav tako pa tudi ono učiteljstvo sektorja, ki uspešno deluje tudi izven šole v ljudsko-prosvetnem delu.

— 5

Partijska konferenca v tekstilni tovarni

Minulo nedeljo je imela osnovna partijska organizacija novoomeške tekstilne tovarne konferenco, na kateri je bil izvoljen nov petčlanski tovarniški komite. Na dnevnem redu je bila raz-prava o družbenem planu, o odnosih delavstva do podjetja in delovni disciplini ter pogovor o volitvah delavskega sveta. Na konferenci so bili sprejeti v Partijo 4 novi člani. Za nadaljnje delo partijske organizacije so komunisti tekstilne tovarne sprejeli vrsto sklepov, ki so jih prilagodili izrednemu partijskemu posvetovanju z dne 19. februar-ja 1952.

V Trebnjem — radio aparat za najboljšo društvo

Za tekmuječe kulturno-umetniških društev v trebanjskem okraju je razpisal Okrajni svet Ljudske prosvete v Trebnjem naslednje nagrade:

1. radio aparat, 2. večja zbirka knjig in 3. tri kolekcije najboljših odskih šminč za gledališke družine.

Društva tekmujejo predvsem v urejevanju ljudskih knjižnic in pridobivanju novih bralcev, v urejanju kartotek in pobiranju društvene članarine, v proslava-h za 8. marec, razširjanju števila druš-tenih odsekov, izobraževalnih tečajev in ljudskih univerz.

Lepe uspehe so pokazala doslej kulturno-umetniška društva v Št. Janžu, Mokronogu in Trebnjem. Najboljšo Prešernovo proslavo je priredilo SKUD v Trebnjem.

Socializem je stvarnost današnjega časa

Žene novomeškega okraja pred 8. marcem

Na izrednem partijskem posvetovanju v Novem mestu je bilo kritično pregledano delo partijskih organizacij

Dne 18. februarja je bilo v dvorani Doma JLA v Novem mestu izredno partijsko posvetovanje, na katerem so bila obravnavana številna vprašanja političnega dela in vloge partijskih organizacij v mestu.

Uvodni referat je imel član okrajnega komiteja KPS tov. Franc Kolar; govoril je o ukrepih naše Partije in vlade v zadnjih mesecih, s katerimi poglobljamo demokracijo in odpravljamo birokratizem — da omenimo samo nove ekonomske zakone, zakon o upravljanju narodnega gospodarstva in družbeni plan, novi zakon o proračunih, o družbenem prispevku in davkih, pismo CK KPJ o nadaljnjem razširjanju združništva, pismo CK KPJ za izboljšanje političnega dela organizacij KPS itd. — Obširneje je prikazal zunanjo politiko KPJ, posebej pa tudi konec administrativnega socializma in napotke, ki nam jih dajejo izdani zakoni in pisma CK. Dolžnost komunistov je, je poudaril tov. Kolar, da se predvsem poglobimo v slabosti našega dela, jih ugotovimo, nato pa uresničujemo nakazane naloge. Da pa bi partijske organizacije te naloge zmogle, je predvsem potrebno, da se učimo marksizma in leninizma, da se izpopolnimo v mojstre svoje stroke, da postanejo komunisti strokovnjaki, strokovnjaki pa morajo postati zavedni in predani državljanji, postati morajo komunisti, če hočejo z vsemi svojimi sposobnostmi služiti ljudstvu. Komunisti moramo hitro obvladati vsa znanstvena dognanja, če hočemo napredek. — Iz Partije je treba izločiti vse tiste sicer maloštevilne posameznike, ki hočejo s svojim članstvom v Partiji skrivati lenobo in neznanje, sprejemati pa je treba v Partijo predane delovne ljudi, delavce, poštene kmete in ljudstvo zvesto, napredno inteligenco.

Daljšemu referatu je sledilo obsežno razpravljanje o delu posameznih partijskih organizacij in o najvažnejših problemih mesta. Poleg dobrih primerov aktivnega dela komunistov v posameznih tovarnah, podjetjih, ustanovah in na terenih je bilo ugotovljenih tudi precej ne-

gativnih pojavov v delu partijskih organizacij in posameznih članov Partije. Posvetovanje je ostro obsodilo nebudnost partijske organizacije v tovarni igrač, ki je šele ob razpravljanju o družbenem planu ugotovila, da so zagospodarili v tovarni Partiji in ljudstvu odtujeni ljudje, ki so z nevestnim delom privedli tovarno skoraj na rob gospodarskega zloma, s raznimi privilegiji pa so razbijali enotnost delavstva v tovarni in ustvarjali pogoje za malodušnost (o razmerah v tovarni igrač, kjer so organi oblasti že uvedli preiskavo, bomo še poročali).

Posvetovanje je obsodilo tudi vrsto grobih kršitev zakonitosti pri odpuščenju in premešanju delovne sile. — Uprava mestnih gostinskih podjetij je n. pr. odpustila borca-partizana, zadržala pa je v službi domobranskega oficirja, ki ga sicer namerava odpustiti, vendar šele potem, ko mu bo preskrbela novo službo. Nepravilni odnosi do bivših partizanov, nosečih žena in žena sploh, do socialno šibkih itd. kažejo, da nekatere partijske organizacije niso razumele navodil državnega in partijskega vodstva v zvezi z novimi gospodarskimi ukrepi.

Da so v mestu partijske organizacije pustile v svoji osnovni nalogi — v množičnem političnem delu — kaže dejstvo, da ustvarja dostikrat javno mnenje pešiča sovražno usmerjenih ljudi, ki si razlagajo našo politiko kot umik s fronte socializma. Zaradi slabega političnega dela nekaterih partijskih organizacij uspeva ostankom malomeščanskega šovinizma, ki se tudi v Novem mestu vežejo na cerkev in religiozno zaostalost, da razlagajo sebi in svoji okolici vse naše ukrepe za razvijanje socialistične demokracije kot povratek na staro. To si predstavljajo s svojevrstnim tolmačenjem svobode, v kateri naj bi odpadla vsa krsna odgovornost posameznika do družbene skupnosti.

Izrazit primer svojevrsnega pojmovanja naše demokracije so v Novem mestu — in na podeželju — nekateri prostetni delavci, ki čeprav državnih nameščenici, ne vzgajajo mladine v duhu so-

cializma. Od vzgojiteljev, ki se sami ne morejo odtrgati od mistike in neznenstvenih verskih bajk, pa ne more delovno ljudstvo pričakovati, da bi vzgajali samozavestne, odkrite in pogumne mlade državljane. Od človeka, ki je organizist in hkrati učitelj glasbe na učiteljski, prav gotovo ne moremo pričakovati, da bi vzgajal bodoče učitelje v duhu znanstvenih načel naše šole in socialistične stvarnosti. Partijsko posvetovanje je obsodilo dvoilnost takih prosvetnih delavcev, ki tudi ne najdejo poti do izvenskopskega ljudskoprosvetnega dela med množicami. S sklepom je bila zahtevana pooblastitev sistematične borbe proti vsem takim pojavom in proti vsem poizkusom protiljudskega delovanja reakcionarnega klera in drugih ostankov njegovega kroga.

O notranjpartijskih problemih je govoril sekretar OK KPS tov. Martin Zugelj. Na primerih partijske organizacije na železnici, pri LIP-u, delu SKUD-a »Dušan Jereb« itd. je obdelal vrsto organizacijskih vprašanj, pomen stalne ideološke vzgoje članov Partije in vloge odprtih partijskih sestankov, ki naj okrepijo zvezo Partije z množicami in povečajo vrste Partije s predanimi borci za socializem. S seminarji, predavanji in partijskimi knjižnicami pri osnovnih partijskih organizacijah bo članstvu pomagano v ideološki vzgoji.

Posvetovanje je po plodnem večurnem razpravljanju o številnih vprašanjih sprejelo osem sklepov, ki predstavljajo glavne naloge partijskih organizacij Novega mesta.

Do nedavnega dokaj mlačno delo organizacij AFŽ se je v novomeškem okraju s pripravami na letošnji 8. marec zibahnoro razbilo. Na sektorskih konferencah, ki so bile te dni po osem okraju, so žene podrobno razpravljale, kako bi najostojneje proslavile svoj praznik. V vseh večjih krajih bodo pripravile razne prireditve, na katere bodo pooblijene predosem matere in žene padlih partizanov, prao tako pa razumljivo tudi vse ostale žene; vendar pa bo veljala glavna skrb njim, ki so v pretekli vojni žrtvovala za svobodo najprej. V St. Jerneju, Straži in drugih krajih bodo tečajnice kuharskih in gospodinj-skih tečajev najzaslužnejše žene tudi pogostile. V pripravah na 8. marec se kaže vsa skrb in ljubezen naših žena do tistih, ki so prestale vse gorje zadnje vojne.

Ne smemo pa dopustiti, da bi ostale žene pri tem plemenitem delu same. Pomagati jim morajo vse množične organizacije; zlasti pa Osoobodilna fronta. Ta naj s sekcijo žena poskrbi, da bo 8. marec v vsaki naši vasi resničen praznik borbenih anti-fašistk. Vaški odbori OF naj zberejo imena vseh žena in mater, ki so med vojno žrtvovale za narodnosvobodilno borbo, sino ve in fante in ki so s svojimi zgledi in požrtvovanjem doigrale ostale žene, da so ztrajale v tistih težkih časih. Po-iskujejo naj skrite sodelavke naše velike osvobodilne vojne, nobena naj ne ostane nepozabljen! Po zmogličnosti naj te

žene obdarujejo, jim pošljejo zahaolna pisma, jih skromno pogostijo in jim kakorkoli pokažejo, da niso pozabili na njihove zasluge med vojno in sedaj.

Sole naj bi v dnevih pred 8. marcem sklicale posvetovanja staršev, na katerih bi poleg šolskih opravih predavalji tudi o vzgoji otrok. Kulturnoprosvetna društva naj v sporazumu z OF in AFŽ poskrbe za lepe prireditve, na katere bomo poabili najzaslužnejše žene iz celega okoliša. Osmi marec proslavimo tako, da se bo sleherni naša žena zavedala, da je to v resnici njen praznik, dan, posečen njenuemu poslanstvu.

Turistično društvo v Novem mestu ima že tri sto članov

V petek 22. februarja je imel upravni odbor Turističnega društva Novo mesto redno mesečno sejo, na kateri je razpravljalo o dograditvi kopališča na Loku in drugih problemih. Valed snega so dela pri zidavi kopališča prenehala, nadaljevala pa se bodo, čim bodo vremenske prilike dopuščale. Odbor si prizadeva, da bodo vsaj glavna dela do začetka kopalne sezone gotova, račun pa seveda na pomoč vseh, ki jim je napredek mesta in razvoj turizma pri srcu.

Društvo ima že 300 članov, stalno pa se še prijavišajo novi, kar kaže na razumevanje delovnih ljudi za turizem pri nas. Ker bodo člani društva skoraj gotovo imeli ugodnosti pri potovanju (popust pri vožnji itd.) vabimo Novomeščane, da pomnožijo vrste TD in okrepijo društvene napore za čimprejšnjo ureditev mesta v turistično namene.

Za hitrejši razvoj komunalne delavnosti v Žužemberku

Nedavno zasedanje krajevnega plenuma v Žužemberku je pokazalo, da je celoten odbor požrtvovalno delal, vendar pa bi uspehi lahko bili še boljši, če bi obdorov pomagal vsi ljudje. Samo nekaj odbornikov seveda ne zmore vsa dela. Predsednik KLO Jože Gilja je pozdrvil navzoče, nato pa je plenum začel s dnevnim redom. O delu KLO je poročal tajnik Karl Plot. Zadnje redno zasedanje je bilo lani maja, predno pa avgusta. Na obeh je bilo sprejetih več sklepov. Med drugim so razpravljali tudi o reorganizaciji lokalnih organov državne uprave, to je o decentralizaciji narodnega gospodarstva in bodočih pristojnostih KLO. Sklenjeno je bilo, da bodo na zborih volivcev obravnavali predlog OOOF o priključitvi KLO Smilcu in KLO Žužemberk. Sprejeti so odloke o zavarovanju krajevnih, vaskih in poljskih poti v območju KLO, o snagi in redu ter o zavarovanju posevkov in pridelkov privatne in javne lastnine. V poročilu je ugotovljeno, da je delno urejen prostor za spomenik, nedokončan pa je pot k zdravstvenemu domu. Mesnica je urejena, javna razsvetljava na letno priče številnih kritik članov, ki žele prejeti odpravo ruševine in preblijho hiše. Precej so razpravljali tudi o posevkih kmečkih gozdov, kjer so za porozdovanje nihče ne briga. Navzoči so se upravnico pribeživali nad raznimi prekupčevci s drvni. Največ let so svobodni iz predelov Ajdovec, Stražemberk, Dobrnje, Hinja in Gradenc. Pov. Mlajček, poverjenik OJL iz Novega mesta je v ostrib besedah govil nedelavnost gasil-skega društva, ki še do danes ni uredilo motorne brigadne.

Ob zaključku se je oglašil k besedi tov.

Zbora Pere, tajnik OLO in delal, da je s povodom zasedanja, vendar pa je malo kajo poročila o delu kmetijske zadruge. Tudi odloki Izvršnega odbora niso bili uresničeni. Odbor je pravde popuščaj, s čemer pa je bilo okodovano le ljudstvo. Zakone je treba uporabljati proti tistim, ki namerno škodujejo socialistični graditvi.

Če pogledamo celotno delo KLO, vidimo da se je dosedajni odbor zelo trudil, zlasti pa njegov predsednik tov. Gilja in tajnik tov. Plot. Mnogo je bilo narejenega za skupnost, lahko pa bi bilo še več, če bi obdoru vsi pomagali. To pa naj bo naloža vseh volivcev Žužemberka v letu 1952. S. H.

BESEDA NAŠIH BRALCEV

VEC SKRBI ZA LJUDSKO PREMORZENJE!
Kmetje in člani splošne kmetijske zadruge v Dobliču h se spotikalo ob 500-litrskih sodih, ki ležijo že od novega leta dalje pod snegom. Ničse se ne briga zanje. Tajnik bi jih bil moral dati pod streho in jih oprati, da vino kdaj kasneje ne bi bilo pokvarjeno kot je letos, ko ima duh po plesnih. V takem gospodarstvu, ki ga zdaj kaže kmetijska zadruga v Dobličah, kmetje ne morejo videti napredka in tudi ne vzorov, po katerih naj bi usmerjali svoje delo. Če zadruga sama ne more narediti reda, prosimo ljudsko oblast, da to stori. J. G.

NA TAKE LIMANICE NE BOMO SLI!
Pri nas na Primškem nekateri spekulantl še vedno govori, naj se KLO razrepi na več delov. Nekateri agitrirajo za to, da bi prišli pod Smartno ali Sv. Križ pri Litiči, obelna pa naj bi se priključila sodnemu okraju Litiija ob Savi in bi bila odcepljena od sedanjega sodnega okraja Trebnje. Res na je, da snaga Primskovo, gospodarsko in prometno le k temeniški dolini, dočim z Litiijo nima nobenih stikov razen ceste čez Bogensperk. Nekaj ljudi, ki so bili med vojno pod nemško zaščito, misli tako; čim dlje si od občne, tem lažje boš ernohorizilan. Nekaj teh spekulacij je zbiralo tudi podpise za razcepitve bodoče občine. Te podpise so poslali v Ljubljano brez vrednosti KLO, čez nekaj dni pa jih je KLO dobil nazaj. Spekulanti pravijo, da je do Smartnega ali do Sv. Križa le eno no hoda, vsak pameten človek pa ve, da imamo do tja vsaj dve uri v eno smer. Seveda, za spekulanta s kolegom ni do tja več kakor 20 minut. Take pitke poznamo in zna, obsajamo njihovo dole. Za potrebe in kore vsi skupnosti se ne zanimajo, na svoj žep pa vedno gledajo. Če je treba kaj opraviti za skupnost, je pa v hili vse boino, konji v hlevih pa so vsi prehlajeni. Na njihove obljube pa ne vrhoj! K. J.

STENCIASI, OKNA NOVIC IN SE KAJ...
Ce hodiš po ulicah naših mest ali pa te pot zapelje na podeželje, boš v mnogih krajih opazil zevati prestevalne oglasne deske, ki so hile namenjene ali pa so včasih služile za razne atenske časopise, okna novic itd. Marsikaj tega že iz izumiro, zavreč pa pri prvih desk le ne bi smeli. Služile naj bi vsaj zato, da bi nanje pripenjali »Dolenjski list«, razne lepake in vabila, ki jih v naši tako razširjeni kulturno-prosvetni delavnosti ne manjka. Ali ne bi bilo dobro, da bi na te deske izobesili tudi naš dnevni tisk, »Poročevalca«, »Dnevnik«, v šolah na »Mladino« in »Pionirski list«? Marsikaj je bilo treba deske obnoviti, jih ramentati ali prebarvati, vsekakor pa jih ne bi smeli puščajti prazni! Lepo skrb za atenske časopis in sindikatu na OLO Novo mesto, kjer izda vsako številko druga sindikalna skupina kolektiva — in uspehi niso majhni! Posamejna vredno delo naj bi se razširilo zato

NOV DIMNIK STANE MANJ KOT POZGANA HIŠA...
Sredl Črnomlja imamo pekarno, MLO. V tej pekarni peče kruh za svoje potrebe tudi voljska garnizija, tako da se kurji v peči nič in dan. MLO je bil še opozorjen na to, da mora v pekarni sezidati dimnik, ki bo odgovarjal vsem predpisom. Sedmi dimnik je zelo nizek in letijo iz njega veliki ozorci, na vrhu na nima niti mreže. V bližini pekarni so stavbe, pokrite z lesenimi strehami in bi do požara zato kaj lahko prišlo! MLO bi lažje sezidal nov dimnik kot na noli odgovornosti za morebitni požar večjega obsega. Pred kratkim je prišel iz dimnika mestne pekarnice požar, v kateri dimnik stanovalje, v katerem je začel goriti divja. Če lastnica požara takoj ne bi opazila, bi prav gotovo že tokrat prišlo do hude nesreče. Pričajujemo zato, da bomo vendarle prej doživel nov dimnik kakor nevarn požar. A.—S.

Pozor! — Preberite!

KLO ST. RUPERT javlja, da bo v sredo 12. marca 1952 velik živinski in kramarski sejem na Veseli gori pri St. Rupertu

V VSAKO HIŠO DOLENJSKI LIST!

Splošna kmetijska zadruga v Straži

obvešča svoje člane, da bo

redni letni občni zbor

v nedeljo 2. marca 1952 ob pol 9 dopoldne v Zadrurnem domu

»Naš tabor šteje 9. julija 109 mož, dobro oboroženih, s slajno moralo, dalje 6 konj in 8 krav. Straže v trokrah ima razstavljeni 2 km v polmero od centra. Ti Mihalivočevci nastopajo kot štajerski bataljon štajerskega odreda in je znan med drugim po drznosti, hrabrosti, tako da je k njim dezertiralo 17 partizanov od kočevskega odseka (misli najbrž na zajetje Povšetovega voda — op. F. S.), osem od teh so justificirali, 13 drugih partizanov, ki so jih naši dobili na patroljah, je justificiranih na licu mesta... V taboru sta tudi Sinkar, ki je predlagan za kurata in bo v soboto 11. VII. za to službo imenovan, in Kremžar, ki pase krave, a hodi tudi na stražo po potrebi.«⁴⁵

Za pravi značaj Štajerskega bataljona je vedel le ozek krog belih voditeljev v Novem mestu in nekaj zaupnikov v okolici. Ti ljudje so skrbno varovali njegovo lažno partizanstvo, mu preskrbovali moštvo, orožje, hrano, obleko in obveščevalne podatke ter ga skrivaj obiskovali. Novomeški krojač Franc Pelko je o tem izpovedal:

»V St. Joštu so iz Novega mesta šli na obisk: Janko Debeljak, kaplan Nandé Babnik, Viktor Sone in Jože Pavlič. V Novem mestu so povedali, kakšno je to taborišče, kakšni poveljniki in ostalo moštvo. Poveljujoči so bili vsi dočleni od komande četnikov in so bili sami bivši Sokolionacionalisti, dočim je bilo moštvo klerikalno usmerjeno... Obleke — za to skupino je naročil kaplan Nandé Babnik pri meni... Dasiravno je videl vse četniške priprave Debeljak in neki Znidaršič, stanujoč v villi Okroglič, je potem, ko je bila skupina Milana Kranjca že zbrana v taboru St. Jošt, vodil in dobavljal vse potrebno kaplan Babnik s pomočjo deklet Silve Grile.

Franček Saje:

Belogardistični štajerski bataljon

Jožice Pelko in Pepec Fabjan. Material so zbrali v Ljudski posojilnici (zadrugi)...⁴⁶

O Babnikovih sodelavkah je novomeški prošt Karel Čerin kasneje zapisal, da so članice »onega dekliskiga krožka, ki je delal pod vodstvom g. Babnika pri spisoivanju raznih zapisnikov, kartotek itd. So to poštna dekleta, združena v Katoliški akciji, kateri načeljuje profesorica tukajšnji realne gimnazije ga. Gunde Marija.«⁴⁷

Delo teh članic Katoliške akcije, o kateri je škof Rožman tako rad zadrževal, da nima nikake zveze z belo garžo, pa so same opisale v pismu novomeškemu proštu Čerinu:

»Ko je leta 1942 s posebno silo vzplamtel komunistični požar po slovenski zemlji, je bilo potrebno zastaviti vse sile v bran. Zdržite se vsi... Tako nas je pozival sam Prevzvišeni z najvišjega mesta.

Z velikim navdušenjem smo se odzvale vabilu, naj po svojih močeh sodelujemo pri velikem delu za Boga in Domovino. Skupno delo in žrtve so nas povezale med seboj. Nastal je »šopek«.

Ker sta bili Pepeca in Jožica 1942. leta v zaporu, ker sta prinášali zaboje za naše borce, smo se prvikat zbrale s skupni sveti daritvi in se pri mlzi Gospodovi krepčale za novo delo... nabiranje obleke, perila in posode za legionarje, pletenje volnenih jopic in nogavic, skrb za okre-

vališča okrevajočih in bolnih legionarjev, prekrsba živil... kurirska in obveščevalna služba.«⁴⁸

Pepco Fabjan in Jožice Pelko so italijanski karabinerji zaprili junija 1942. leta. Osušili so ju sodelovanju s partizani, ker sta često zahajala na partizansko ozemlje do Težke vode. Kanonik Franc Kek in belogardistični voditelj Karel Jordan sta posredovala na italijanskem poveljstvu in zadevo pojasnila, nakar so Italijani izpustili obe belogardistični kurirki in obveščevalki.⁴⁹

Poveljstvo II. armade na Sušaku, ki mu je bila podrejena vsa italijanska okupacijska vojska na zasedenem jugoslovanskem ozemlju, je 24. junija 1942 opozorila svoje enote, da hočejo mihalivočevski agenti ustanoviti »suporniško vojsko«. Ko je divizija »Isanzo« na to opozorila svoje polke, so ji vsi odgovorili negativno. Ie italijanski policijski komisar v Novem mestu je je poročal o »organizaciji generala Mihaličovića. Zaupna informatorka ga je namreč obvestila, da so se pod Gorjanci »v bližini Hrušice utaborili jugoslovanski nacionalisti, ki so povečini mladenci z Gorenjske, pripadajoči štajerski četli«. Na to poročilo so na poveljstvu divizije »Isanzo« pripomnili: »Ugotovljeno je, da gre za belogardiste.«⁵⁰

Poveljstvo divizije »Isanzo« je bilo torej pouučeno o obstoju belogardističnega »Štajerskega bataljona«, saj je še zmeraj veljal dogovor, ki ga je konec maja z njim sklenil kaplan Wolbang. Za njim sta zvezo z italijanskim poveljstvom vzdrževala Karel Jordan, predsednik belogardističnega foruma za Dolenjsko, in Janko Debeljak-Giovani, zastopnik majorja Novaka za Dolenjsko. Od tega sporazuma je belogardistični Štajerski bataljon sprva imel le manjše, a kljub temu dragocene koristi. Predvsem je imel varen hrbet pred italijansko vojsko, njegovi sodelavci v Novem mestu pa s svobodo delovnja. Za protiuslugo so »Štajerci« zavravno ubijali partizane in Italijanom ovačali partizanske ljudi. Tako sta belogardistična organizatorja v Novem mestu, skrita za izmišljena imena Sokol in Sonce, verjetno dr. Zdravko Kalan in dr. Miha Benedičič, pisala kaplanu Babniku-Cirilu:

»Dragi Ciril... Iz Toplice je zaprta trgovska pomočnica pri Lavriču... Ker se v taboru nahajajo naši fantje iz Toplice, vprašajte jih, ali imajo kakšne dokaze zoper njo, ker drugače jo bodo karabinerji izpustili; Torej dokaze pošljite čim prej v mesto.«⁵¹

Sodelovanje Štajerskega bataljona z italijanskimi okupatorji je torej že v prvih tednih obstajalo, čeprav je bilo partizanom in javnosti še prikrito. Res pa je tudi, da Italijani v Novem mestu Kranjčevemu odredu v tem času še niso dajali orožja, ker so najprej hoteli preizkusiti njegovo zvestobo. Hkrati so čakali na navodila poveljstva XI. armadnega zbora v Ljubljani, ki se je prav tedaj pogajalo z belogardističnimi voditelji. Ta pogajanja so konec junija že tako dozorela, da je mihalivočevski orožniški kapetan Martin Gajski 26. junija 1942 zabeležil v svoj dnevnik:

⁴⁵ Za svobodo in resnico — Vestil št. 4. julij 1942. Ta lista je poročilo Slovenske legije, ki je Kremžarja smejala, ker je bil glaivačevoc.
⁴⁶ Zaslilašje Franca Pelka, arhiv jav. tož. LRS.
⁴⁷ Pismo Karla Čerina podpolkovniku Dežmanu, komandantu III. bojne skupine slovenskih domobrancev, februarja 1944. Okrožno sodišče v Novem mestu, Ko 267/47147.
⁴⁸ Prav tam: Presvetilil... V Novem mestu, dne 6. februarja 1944.
⁴⁹ Zaslilašje Franca Pelka.
⁵⁰ R. Ufficio di P. S. di confine di N. n. No. 6614. Novo mesto, 12. VII. 1942, predmet: gibanje jugoslovanskih nacionalistov.
⁵¹ Pismo je nedatirano, pisano konec junija ali v začetku julija 1942. Original v Babnikovem arhivu.

Zimska pravljica

(Pesem v prozi)

Nekje, sredi dolenske zemlje je kos raja, kos mladosti, priska in petja...

Sneg je prekril žlebinske bregove in jaz, popotnik, sem se znova vrnil na tla. Tičarjevi gabri spet sklanjajo svoje neje globoke na pot, skoraj se dotikajo strehe našega doma. Se se spunjajam, kako smo poslušali, kdaj se bo v gozdu olomila veja in s trščem zrušila na tla. Vedeli smo, da je naša, da bo nas grel plamen, samo pohiteti bo treba, da jo kdo drugi ne pobere...

Sneg je prekril žlebinske bregove, to težko žlebinsko prst, ki nas je redila, tako redila, da s petnajstim letom nisem poznal testenin, da sem nosil v šolo frotel namesto kruha, da smo jedli zjutraj krompir namesto žgancev in kače...

Sneg je prekril žlebinske bregove, Kolikokrat sem jih premeril! Zjutraj in zvečer sem kurlil na paši, oriskal in pel, čeprav sem kupil eno samo kravo. Poleti sem nosil podo iz Zandula materi in očetu, ki sta se žgala na soncu in

obdelovala zemljo od zore do mraka...

Sneg je prekril žlebinske bregove, Malicevo gabrej! Kolikokrat sem gnil sneg do kolena pod tvojimi pejanti in iskal jagod sredi zime, da jih poneseš domov, tako kot junaki v pravljicah, ki sem jih bral. Morda jih je najdem, o da in kako bom razveselil domače. Pa jih ni in ni hotelo biti; šele polatje jih je prineslo...

Sneg je prekril žlebinske bregove in drobne sinice prhutajo v okna na okno in prosijo hrane. Mala Francka in Poldek jim trosita zrnja. Jaz ju gledam in mislim na svojo mladost, gorje in trpljenje, ponizanje in bedo in v srcu mi je tesno...

Pada, padaj sneg na žlebinske bregove, pokrij jih in zasanjaj to deželico mojega mladega priska in petja, gorja in trpljenja in skrbni, da bom pozabil nase, kar sem težkega dočakal in stolpil jutri na novo, svetlejšo pot...

Lado Smrekar

V strnjeni verigi starinskih gradov ob severnem vznožju Gorjancev je pred več kot tristo leti nastala občutna vrzel. Propadel je njen najmanjši člen, Oštras, ličen gradček, obkrožen z visokimi obzidjem in utrjen z močnimi obrambnimi stolpci. Potrebno je to bilo zaradi turške nevarnosti in uskoške bližine. Saj so prevladali na vaseh onstran gorskega roba nesmrtni sovražniki divjega Turka, pred katerim so se tudi umaknili iz svoje tužne bosenske domovine semkam v mirno gorjansko zatisti. Tamkaj po žumberskih selih so čakali, da jih njihova nova domovina pozove na branik, v pustem brezdelju pa so kaj radi napadali dolinske gradove in utrjena župnišča. Celu večjim naselbinam so postajali nevarni. Boj je bil njihovo življenje, brez boja je bil zanje svet prazen in dolgočasen. Napadali pa so doma le mogočnike in bogatine, reveža so šttili in mu v potrebi čelo pomagali.

Oštraski graščak Severin Švajcer (Schweitzer) je imel pred njimi prav poseben strah. Ker svojim podložnikom ni nič kaj prizanašal, so mu bili ti gorjanski svobodnjaki posebno gorki. Vrh tega je bil grad natrpan z bogastvom, z orožjem, strelivom in z živili, z vsem pač, česar Uskoki niso ravno zametavali.

Neštetokrat so že poskušali vdreti v grad, toda ob čuječnosti grajskih straž in ob močnem oklepem obzidju se je vsak poskus ponesrečil. S krvavimi glavami so se morali vselej umakniti v bližnjo goščavo in po najkrajši poti izginiti v svoja gorska gnezda.

Česar ni mogla sila, je dosegla zvijača.

Nad pol leta že so imeli v dolini mir pred Uskoki. Bilo jih ni ne na žetev ne na trgatve in pozornost straž je pojmala. V usodni noči za je povsem odrekla.

Grajska hčerka se je možila na neko štajersko graščino in pirovanje je trajalo že kar ves teden. Prav tisto popoldne se je bila odpeljala z možem in

materjo na svoj novi dom. Zapuščeni Oštras pa se je topil v vinu.

Kdo ho ob takih priliki mislil na Uskoke! Pospalo je vse: graščak, njegova družina in straža. Bdele je le grajska kuharica Meta, ki ji je bil že popoldne prišel povedati njen oče iz bližnjega Cerovega loga, da materi ni nekam prav. Slonela je na oknu in gledala v tiho jesensko noč in čakala na očeta, ki ji je obljubil, da jo pokliče, če bi bilo kaj slabše.

Pritajen življ ob zidjem. Z očetom dogovorjeni znak. Zda pa le hitro, materi je hudo!

Urno se ogrne, steče na dvorišče in v stražnico. Vse smrči. Sname s stene težke ključe vzhodnih vrat, po prstih izgine in naglo odhlene. Zapreti že ni več utegnala. Dva visoki postavi sta ji v trenutku zamašili usta, jo zavrli v veliko plahto in odnesli do vasi. Tam je čakal njen oče, ki je bil v zvezi z Uskoki. Materina slabost je bila zgolj pretveza, ki je izvalila skrbno hčerko

skozi mogočna grajska vrata in pomagla roparskim Uskokom do zmage in plena, ki bi ga sicer ne bili nikdar deležni.

Lahek je bil njihov opravke v spemem gradu. Marsikdo se ni imel časa niti zbuditi. Tudi nesrečni graščak je postal žrtve kuharičine lahkomišelnosti.

Izrpani gradič so Uskoki zažgali, a plonom pa izginihli h gorjanskemu svetemu Miklavžu. Tam so si v božjem hramu razdelili deleže in se razgubili po samotnih žumberskih selih.

Tudi razvaline so postopoma izginile. Iz grajskih temeljev je kasneje zrastel kmečki dom, dom trpinov, ki so se ubijali z ono zemljo in ki jim tudi še danes pije znoj in kri. Se stoji preprosti kmečki dom sredi njiv med prežeskim in vrhovskim gradom. Zarezal je vanj čas svojo brazdo, ostal pa je nema pričča žilovosti slovenskega človeka, zraščenega z materjo zemljo.

Viktor Pirnat

Lojzeta Zupanca, Belokranjski kresovi

v izvedbi dramske sekcije »Slovenskega doma« v Zagrebu

Zagrebaški Slovencev so 2. februarja 1952 proslavili 25-letnico kulturno-prosvetnega dela. Ob tej priliki je dramska sekcija društva izvedla v Hrvatskem narodnem gledališču izro Lojzeta Zupanca »Belokranjski kresovi«. Predstava je imela značaj jubileja. Znan igralce in režiser zagrebske drame Hinko Nučič je 25 let z uspehom vodil dramsko sekcijo »Slovenskega doma«. Vsako leto drugo delo, vsako leto uspešna predstava, to je v dobri meri zaslug tovr. Hinka Nučiča, ki vedno najde dovolj časa za Slovenski dom. Bežen pregled nastavov del, ki so bila že odes, daje pastro silko delavnosti dramske sekcije. V prvih letih po prvi svetovni vojni se izvaja Cankar s »Pohujanjem v dolini Sentflorjanski«. Finžgar z »Divjim lovcom«. Letos je bil uprizorjen avtor, ki ga širša javnost ne pozna kot dramatika. Dobro ho torej, če čitatelje seznanimo nekoliko z Lojzetom Zupancem.

Lojze Zupanco je, čuteč potrebo po ljudskih igrah, ki bi zajemale življenje ljudstva v glavni bližnji preteklosti, v poveljih letih napisal izro »Lepi Anki«, ki je pozneje do. bila svoji sedalni nastov »Belokranjski kresovi«.

Objavljene pregovore in fraze, ki so zloboko vkoreninjene v starejših generacijah Belokranjcev. Ze zaradi tega le bilo potrebno to Zupancevo delo uprizoriti. Druga stvar, ki se zloboko dotika gledalca, je podajanje ljudskih značajev v igri. Naj omenim le staroga deda Mikola. Miselnost starega Amerikanca je prekurta, da bi se mogla pržno prilagoditi tempu in razburiljivim dogodkom najnovejšega časa, ki je v marsikateri hki povzročil družinske žalogre. Prav taki so dedje po naših vaseh, kakor je Zupanca prikazal deda Mikola; niso zmožni popolnoma slediti in razumeti najnovejša dogajanja, toda v težkih trenutkih so čvrsta opora in poseben je grunt in hče.

Tudi ostali značajji v igri so dobro ledelani. Kovrač Krazel je lik slovenskega polkmeta in poddelavca. V takih ljudeh se kuje enotnost delavcev in kmetov. »Lepa Anka« je belokranjsko dekle in žena po kmečko ljudstvu zaslug za dobro izro celotnega igralskega kolektiva. Naj omenim vendarle dobre kreacije tovr. Bertota kot župnika in tovariša Podmenika kot deda Mikola. In »Lepa Anka«? O mladi Nadi Nučičevi bomo še bolj. Izgleda, da bo tokrat nastop držalo: »Jabolko ne pada daleč od drevesa.« Lepo Anko kot ljubico, ženo in vdovo-mater je podala res lepa.

Gledali smo dramo vasi, v kateri so jurjevski kresovi v letih 1940, 1942 ter 1945 razsvetljevali velike dogodke v življenju samih vaščanov, a tudi vsega slovenskega ljudstva.

IN »GORJANSKA VILA« V LJUBLJANI

Književnik Lojze Zupance je napisal lepo otroško praviljeno izro »Gorjanska vila«, ki je doživela prvo predstavo v Ljudskem gledališču v št. Vidu nad Ljubljano. Pred popolnoma razprodano dvorano je doživela igra prodoren uspeh. Pravišljiva snov je vzeta iz belokranjskega bajslorja, ki ga Zupance že vrsto let uspešno uporablja v slovenski literaturi. Lepo izro spremlja primerna glasba, vzeta iz belokranjske ljudske glasbene motivike; prav spretno jo je komponiral skladatelj Gregorc. Igra je precej zahtevna predvsem v tehničnem oziru. Šentvilki oder je ob njeni uprizoritvi pokazal toliko spretnosti in požrtvovalnosti, da zasluži v resnici vso pohvalo, kakor tudi režiser Milan Frelih, ki ima za dobro uspeho izro najlepše zadoščenje v priznanju, ki ga je navdušena publika priznala igralnemu kolektivu.

Prav bi bilo, da se lotijo uprizoritva »Gorjanske vile« tudi odr v Dolenjskem in v Beli krajini, saj je snov vzeta iz domačega bajslorja.

Stavljata Zupanca in režiserja je igralski kolektiv ob krašni predstavi povabil na oder in ima pokloniti klet časa in tovorova venca v znak priznanja za njuno delo.

U. R.

Kotiček za gospodinje

Juha iz telečje glave. Telečjo glavo kuhamo tako dolgo, da je meso mehko, nato ga oberemo od kosti in zremo na majhne kocke. V hladno prežganje stressemo drobno sesekljano peteršilj, ki ga v kociji premešamo samo enkrat, potem pa takoj zalijemo z juho, v kateri se je kuhala glava. Ko juha dobro povre, stressemo vanjo na kocke zrezano meso, potem pa na nji zakuhamo drobitimeno omako ali pa jo zalijemo na opečen kruh. Prav okusna je taka juha tudi, če ji nazadnje dodamo nekaj koščkov cvetače.

Krompirjev golaž. V prostorni kociji zarumenimo na raztopljeni masti precej na drobno zrezano čebulo in krompir, potresemo z žilsko sladke paprike. Temu dodamo olupjenega, opranega in drobno zrezanega krompirja in malo paradiznika, ki ga dušimo posebej. Vse skupaj pražimo pol ure, nato pa potresemo z moko in pražimo naprej, da moka zarumeni. Končno zalijemo z vročo juho ali krompir in kuhamo toliko časa, da je krompir mehak, nato še osolimo in postavimo na mizo.

V začetku marca bo začel konzorcij »Ljudske pravice« izdajati štiri-najstrednevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja

»NASI RAZGLEDI«

List bo tiskan v revijalnem formatu in bo številka obsegala 24—32 strani. Objavljat bo tudi oglase. — Mesečna naročnina bo 30 din, trimesečna 80, polletna 150 in celoletna 300 din. — Posamezna številka bo stala 15 din.

Vabimo vse naše naročnike, organizacije, ustanove in podjetja, naj se na list naroče pri upravi v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2, poštni predal 42. — Naslov uredništva: Ljubljana, Knaflicjeva 9, poštni predal 42.

Tečaji v Beli krajini dosegajo lepe uspehe

Bela krajina, ki jo na jugu ovija prelepa Kolpa, na severu pa jo ločijo ob Dolenjske Gorjanci, spada med najlepše predele Slovenije. Tu imamo širinajst dni prej pomlad kot drugod, tu uspeva vinska trta, breskve, orehi, kostanj in drugo, česar ni povsod po Sloveniji. Navzlic tej ugodni legi pa človek, ki pride ob drugod, opazi, da je dežela gospodarsko nekoliko zaostala in da ljudje ne znajo izrabiti klimatskih prednosti, ki jih ima ta deželica.

Če prideš v nekatere vasi, vidiš zanemarjena dvorišča, po katerih se suši razmetan gnoj, gnojnika odteka po poteh in jarkih in z njo seveda tudi vse dragocene snovi, ki jih belokranjska zemlja tako nujno potrebuje. Sadovnjaki so ponekod zanemarjeni, mladih, novo zasaženih dreves pa smo do letos videli zelo malo. Vse to se je letos sicer začelo nekoliko popravihati, vendar pa bodo morali odbori kmetijskih združb še precej narediti in o teh stvareh govoriti z ljudmi.

Prava taka zaostalost se ponekod opaža tudi v gospodinjstvu. Mnogo živil bi lahko bilo porabljenih bolj pametno, lahko bi bila jed pripravljena bolj okusno. Naši ljudje goje premeto zelenjave, okrog hiš vidiš prav malo rož, ki so okras hime in vasi. Belokranjska domača obrt ima bogate tradicije, vendar je že precej zamrla (o tem je pisal že tov. Lojze Zupanc v eni izmed zadnjih številčk Dolenjskega lista). Vse to opaža že tudi naša mladina in se hkrati tudi zaveda, da ji manjka znanja.

Prav zaradi tega pa je letos po naših vaseh mnogo zanimanja za izobraževalne, kmetijske, pletarske, gospodinjske in druge tečaje. Potreba po tečajih in zanimanje za nje je narekovalo Svetu za prosveto in kulturo pri OLO Črnomlju, da je ponovno osnoval šestmesečni kmečkogospodinjski tečaj na Vinomeru pri Metliki. V tečaj se je prijavilo nad petdeset deklek, sprejetih pa je bilo le 24, ker za več ni bilo prostora. Poleg tega je organizacija AFZ skupno z učiteljskim organizirala krajše gospodinjske

tečaje v Metliki, Radovici, Semicu, Starem trgu in Predgradu. Veliko zanimanja so žene in dekleta pokazale tudi za pletenje torbic in copat iz ličkanja. — V Črnomlju imajo dva taka tečaja, imeli pa so jih tudi v Gradcu in Podzemlju. Tudi drugod se pripravljajo nanje. Tečaje vodijo učenke, ki so se naučile pletenja na prvem tečaju, katerega je vodila neka tovarišica iz Prekmurja v Ziljah.

Zelo uspešni so splošno izobraževalni tečaji v Adlešičih, v Črnomlju, na Sijemem vrhu, v Strelčevju in Podzemlju. V Metliki in Radovici imajo poleg teh še kmetijske tečaje. V Črnomlju deluje analfabetski tečaj, na katerem se bo devet ljudi naučilo brati in pisati. Na teh tečajih nimajo samo strogo strokovnih predavanj in praktičnega dela, temveč tudi druga: splošno izobraževalna, zdravstvena, gospodarska in politična predavanja.

Med vsemj tečajji je najboljši gospodinjski v Metliki, ki ga vodi tamkajšnja upravna dijašeka doma tov. Romana Hanzelj. V tečaj se je prijavilo nad 60 deklet in žena iz Metlike in okolice. Razumljivo je, da vseh ni bilo mogoče sprejeti. V prvem tečaju je bilo okrog 20 deklet, nato pa so pričeli z drugim, v katerem je 25 tečajnic, če pa bo mogoče, bo tovarišica Hanzlova pričela še s tretjim. Dekleta se v tečaju zelo trudijo, da bodo čimveč pridobile. Nekatere hodijo celo nad eno uro daleč. Med njimi sem opazil močno lovarko vez, ki jih veže tudi še po končanem tečaju, saj se še vedno od časa do časa sestajajo na raznih predavanjih.

Največ zaslug za to, da so tečajji tako uspešni, imajo nekateri prosvetni delavci. Med njimi so zlasti požrtvovalni tovariši Hanzelj, Zorn, Vardijan, Kunaver, Muc, Jarnovič, Selan in Švigel, od okrajnega odbora AFZ-sekocija žena združnic pa tov. Lučka Černetova.

I. Z.

OGLASUJTE V »DOLENJSKEM LISTU«

se naučil v hotelu Kandija, kjer sem 11. februarja prisluškoval na sestanku gostilničarjev, kajna mora biti kulturna potreba. po konferenci na sta zastopnika državnega sektorja s kolodvora in privatnega iz Smihela pokazala nekaj oblik kulturne, gaz pretepa in smerjanja. Čast komur časti in reči niso več modernit. Eka, kolega!

Res: bi se mi še odprlo, sem pomislil in nebohte sem se primerjal s tistimi, ki se jim že sedem let »odpira«, da se jim tudi ni odprlo. Vsaj videti in slišati ni, da bi bilo pri njih kaj »odprtoga«.

»Nič se ne jez, Janez«, me je skušal tolažiti prijatelj, »bo pa na pustnih zabavah toliko prijetnejše!«

Tam me ne boš videl, sem mu hitro zabrusil. V Novem mestu so se polavile »kravatne hijene«, ki ti hitro odrežejo kravato, če si malo leno obločen. V invalidski gostilni imajo že skušnje, kar tam povprašaj, kako je bilo v nedeljo 3. februarja zjutraj!

Poslovila sva se z znancom in krenila vsakobei. Začel sem z nabiralo akcijo za človeka, ki je prišel na kulturno prireditev Zveze borcev v galaoh in copatah, češ, da je to njegova večerna objaka. Škoda, da ni prišel kar v službeni sraj, bi vsaj Novomeščani že 2. februarja smeli pusta, jaz bi pa nabiral za devije in še za objoko! Tako mi bom zdal samo denar za nove devije postal. Ti uborja primitivščina sv. Cvička, kako se vsaših zaleti z glavjo v zid! Kakor tisti, ki je prišel na simfonični koncert v lovski obleki in gozdarščici, čeprav mu doma visijo tri temne, nove obleke v omar! Čemu se ne bi pokazal, da smo še tu, kaj!

Danes v Novem mestu kar ne morem prenehati. Pročil so me za nasvet, kako bi se gostilje v kavarni iznebili pijanskih žvircov, od katerih sta posebno dve namreč tečni. »V sneg z njima, pa pozdrav z dedno nogo!« sem svetoval — ni huder, da ne bi pomagalo! To

skom dorajajo čuda in čudeza vseh sort. V SOTESKI so izumili novo pičo za žabe in krote — kar s pokvarjeno silo jih krmlijo. Ze več let delajo tako: oravijo, da jim sluzi kopalni bazen bivšega grofa prav dobro za te, znanstvene poiuzuse. Bazen je čocela obranjen in bi ga lahko z malo dobre volje in cementa preuredili v onstran zidov in »budičevskega stolpa« pa je druga zanimivost. Len kos travnika je zakoličen s stebri, ki so od same žalosti nagnili na levo in desno. Je to mar turško pokopališče sem začen odgledavo zanimivo prizorišče, pa so mi pozjanslvi, da stolim le pred ostanki fiskulturne nezgode, tovarojanja Gorjancev me je po obisku v Soteski kar preveč užalostila. Na hrbet sem moral vzeti še nekaj bridičih v šmalc vasi pri St. Jernej, kjer me je Lenčičeva Rozalka nagnala z grozno, da me bo s prutom. Slnčajno sem šel tam mimo in sem se pridružil odkupovalcu, ki nerednim posameznikom grebe umlavo. Nisem sem hotel prebrati njo in njenim možem. Na vrhu sem se pri Marji B. ogledal in pobaral, kdaj bo oddala dožnjih 130 kg žita, pa je reva vekala, da ga ne more oddati, ker — še miatihi niso, krompir pa ima še v zemlji (za vsak slučaj — morda ga spomnili niti saditi ne ho traba, letos, kot je bilo snega!) Nato me je še v BRUSNICAH žena Antona G., posedelnika III. skupine počastila z slenuhom in postopajem, ker sem jo opomnil, da je od predpisanih 75 kg oddala celih 33 kg žita. Zupanska oholost iz stare predpradsičke države je seveda še ni minila. Boljšo smo opravili v GABERJU, kjer so vsi zastopniki povzneli svoje obzve, je Tonček je nekaj gozil in grozil Brulcu. Pa so Gorjansko-gradnjači še hušili kot Tonček v Gamberju! Nekaj smo se menili z njimi, pa sem jo — Jop, skupil po hrbtu s štirimetrsko pričko! Tako dovro znajo mahati, da sem

nehote pomislil, da oni sekajo markacije gozdnih potov na Gorjance.

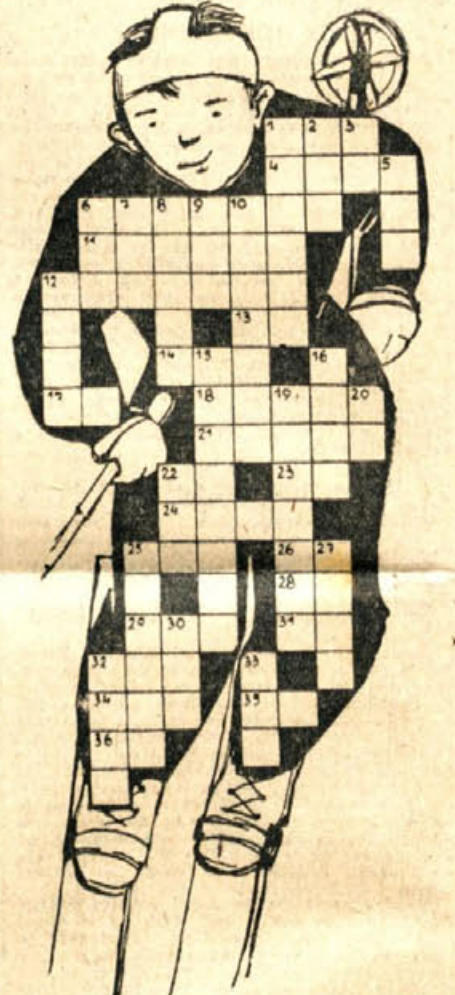
Ko sem prebral še dopisnico iz BELE CERKVE, da združga več tednov ni imela na zalogi sladkorja in moke (razem bele), sem poslal ljudi v okrajni magazin v Smarjeto, kjer so jih postregli z vsem, sam pa sem jo mahnil po velikih cestah v Belo krajino. V Podgradu, tik pod vrhom Gorjančev, me je dohitel poštar in mi izročil pozdrav žumberskih gospodin, ki predlagajo, da bi posledovlja krajevne mesnice prenesel obrat kar v zakupno gostilno, ker bo bolj verjetno, da ga bodo tam zanesljivo našle. Može v Žuzemberku, ukropajete!

Bela krajina — ljubica sonca, smeha in radostnih ljudi V GRADCU me je najprej zanesla. Nikar se ne izogovarjajte, gradski fantje, da je lani kislica zrasla v belokranjskem trnju! Dovoli je močno važe vince, saj ste poneli kuh opake podrl pred oknom natarakreel! Le nič ne tajite, vse je zapisano v malhi! Res se ponodi bolj slabo vidl, toda opako pusite zadržati! Pa tudi za svojo domačijo bi vsak lahko vedel, kje stoji — res vamo ne bi bilo treba po tujih hlevih prenočevati. Menda ne bohte domačih živali pregnali iz staji! Čeprav je tudi v Gradcu stiska za stanovanji, pa družbe kravam in volom le še ni treba delati. Gradskavi in vranoviski fantje — še eno imam za usescm za vas: ljudje vas lepo prosijo, da opuste neumnosti opazke med prireditvami, sicer se bomo srečali v malhi z imenli! Če vam ne ugaže, pa pojedite domov — tako vam svetujejo pametni ljudje v Gradcu in okolici! Med predstavami ne bohte od žele umorili! Bila je sobota, ko sem se prineljal v Gradac. V trgu sem našel na zvoznovo gručo starih in mladih. Za vsak slučaj sem se jim umaknil v velikem loku nek fantek pa me je na drugem koncu vasi pobaral: »Gospod, kaj vi ne greste?«

— Kam pa, dečko?

»Na prvo gradsko poroko, gospod! Poj, dite, povide, moja mamica je tudi že slabe! Res je bilo v gradskih mntacijah urad je prvič potočal v svojih uradih. Srečo mlademu paru! Še meni so dali iz rešeta jesti in iz hkečka piti. V kratkem nasvidenje!

Vaš, Janez Popotni

Besede pomenijo: Vodovarovi: 1. Posoda za vino. 4. list, prav tak, 6. zapadni kontinent, 11. nikdar, 12. mesto v Sloveniji, 13. osebnli zaimkek, 14. ploščinska mera (množina), 17. del kolosa, 18. red, 21. ko, 22. kazalni zaimkek, 23. vesnik, 24. domača žival, 25. oblika glagola spati, 26. predlog, 28. kratica za ljudski odbor, 29. kažejo nam čas, 31. glavni številki, 32. organ vida (množina), 34. samcat, 35. upanje, 36. kratica za lastnorobec.

Navpično: 1. Orodje (množina), 2. osebni zaimkek, 3. triinšica, 5. kakor, 6. žensko ime, 7. tšina, 8. možstvo, 9. posadka (tujka), 9. stičišče dveh ploskev, 10. glina, 12. ne mnogo, 13. šestižo smučarjeve roke, 16. poznan, 19. samo, 20. ploščinska mera, 22. orožje, 25. šm. ski športnik, 27. nakaznica, vrednostni papirji, 30. prestolnica Italije, 32. domača žival (množina), 33. nasprotno od moker in debel.